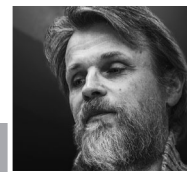

Halmai Tamás

Harmat a cipőn

Mezey Katalin költészetéről

Halmai Tamás
(1975, Pécs)
költő, esszéista, Bárka-díjas,
MMA-ösztöndíjas

„Korán indultam, későn érkezem.”

Mezey Katalin

„Mindenkivel onnan kezdte,
ahol az éppen tartott,
ahol az éppen elakadt.”

Lackfi János

1

Keresztényi hit, mely illúziótlan keserűséget is ismer; hétköznapi kicsiségekből példázatot kibontó tekintet; magánetikát társadalmi horizonton is próbára tevő ethosz; a természet lényeinek ámuló szolngatása; a lírai én bátorítóan szelíd jelenléte (és eltűnni vágyása); gyermekded játékoság az elégikus közlésrend alakzataiban; szemérmesen eszköztelen alig-verstan: Mezey Katalin költészetének jellegadó vonásait gazdagon mutatja föl a szerző gyűjteményes kötete, az *Ajánlott énekek* (2016).

Ez az összegzés is hív arra a gondolatjátékra: a mind kevésbé értelmezhető „népi–urbánus” törésvonal vagy a modern–posztmodern dichotómia mellett (túl vagy innen a transzhumanizmuson) egy látásmódbéli, sőt lelki-szellemi kétirányúságról is érdemes beszélünk. A hívő, istenkereső, szakrális tónusok melegsége bizonyos művekben – s a rezignáltan immanens vagy elidegenedetten poszt egzisztencialista magatartás más szövegekben: mintha egy efféle kettőséget is fölvázolhatna az erre fogékony irodalomtörténet-írói tekintet. (A távlatosság néha akkor is szemet gyönyörködtet, ha a közlés szakszerűtlenséget kockáztat...)

Mezey Katalin ama szerzők közé tartozik, akik nemcsak beszámolnak a hidegről, de a melegenítés műveleit is versről versre, kötetről kötetre kipróbálják.

2

Ez az „autentikus és megvilágosító sorsirodalom” (Bertha Zoltán) legtisztább szólamaiban a növényi tisztaságot dicséri. Olyannyira, hogy a beszélő identitása köré is a természet műveletei rajzolnak kontúrt – s talán szellemtani aurát is: „Itt heverek már órák óta a parton. / A rétről rovarok röppennek fel, / s egy-egy kört írnak le fölöttem, / arcomra katáng virága hajol, / nézi magát a szememben. [...] nézz rám, majd ha e partot elhagyja a nap / ruhámba én is belebújok” (*Katáng*). (A *Növények nevére* című vers egyenesen a flórához hasonulás szándékát taglalja.)

Tanulságos, hogy szakrális helyszínen sem a megszentelt terek, hanem a terek szentsége vonja magára a verstudat figyelmét: „A Pannonhalma alatti rét / füveiben akartam tetten érni, / megragadni a Mindenséget. [...] Már nem tudom, hogy veled voltam-e, / de jól emlékszem, besötétedett, / és a harmat úgy jelent meg a cipőnkön, / mintha a földből eső hullott volna” (*Pannonhalma alatt*). A rigódal bukolikus misztikája hívja elő a beszélőből a hála – metafizikus rangú – érzületét az *Egy tányér cseresznyével* című költeményben: „Egy tányér cseresznyével / kiültem a lépcső fölé, a küszöbre, / néztem a távolban a Balatont. [...] Nem értettem, mégis, önkényesen / lefordítottam átható énekét. /

Nem szólhatott másról, mint hogy:
/ nyár van, béke van, megérett
a cseresznye. / Hála legyen minde-
nért, mindörökre.”

A nemzeti (s általában: közös-
ségi) önazonosság természetét is
fontos sorok definiálják – jambu-
sok és rímek nyomatékával: „Nem
több, mint pusztá érdekesség, /
melyik fajtából hány csepp vér ke-
ring / ereinkben, ha felismerhetőn
/ összetartozunk tetteink szerint”
(*Parafrázis*). Mezey Katalin poé-
tikájának szembetűnő tehetsége
s késztetése van a nagy ívű lírai
allegóriához (*A solymász, Elmentek
szánkózni* stb.); ám karcsúbb mun-
káiban is olyan elemi kérdésekre
tapint, mint az ember *metafizikus
identitása* („Ott kezdődünk, / ahol
a Festő / abbahagy” – *Olyan vagyok*)
vagy a test–lélek viszony kiszolgál-
tatottsága a korszellemnek: „A test
már nem a lélek temploma. / In-
kább szegényes albérleti szoba, /
s ha vékony falain sikoltozás / hal-
latszik át, a rendőr is vigyáz, / nehogy még idő-
ben be kelljen nyitnia” (*A lélek temploma*).

A *Forró papiruszok* álomi szcenikája a Lo-
gosz teremtette kreatúrák teológiáját veszi
komolyan, amennyiben a szent betűk világá-
ba írja vissza az emberpár létét (az idősíkok
összevonásában játszik szerepet az is, hogy
a *papirusz* jelölőbe a vers helyesírása a *papír*
szót illeszti): „Két papirusztekercs, / és mind-
kettőre / az Evangélium / van följegyezve. / Tud-
tam mégis, / hogy az egyik te vagy, / a másik én.”

Nagyszerű, ahogy a szerelmes összetarto-
zás szcenikájában a *Múzeumban* című vers ösz-
szekomponálja a meghittség és a játékoság
állapotait; úgy stilizálva és örökítve műtárggyá
a párt, hogy mindeközben a külső szemlélők
érzelmi avatatlanságára és esztétikai képzet-

Ma mindenki kap egy pohár fényt (67 × 65 cm, olaj, vászon, 2012)

lenségére egyaránt fény derül: „Ültünk a múze-
umban. Én / faragott zsámolyon, / te meg – fe-
jed a térdemen – / a deszka-pádimentumon. //
Szép volt, de azt hittem, bejön / valaki, s azon-
mód kivág. / Ehelyett, mint a szobrokat, / meg-
néztek és mentek tovább.”

Ugyanez az érzékenység talál szavakat a
kapcsolati zavar, a családi diszharmónia, a ku-
darcos magánélet jelenségeire is – az alábbi
példában a ritkásan használt „szíjács” önértékű
poétikumát és az „üvegtárgyak” személytelení-
tő szóképét békítve össze: „Ülsz a karosszékekben,
/ és mosolyogva figyeled / hiábavaló küszködé-
semet, / hogy a köztünk lévő távolságot / kö-
zömbös szavakkal kitöltsem, / mintha szíjácsot
tömködnék / üvegtárgyak közé. / Hogy össze
ne ütődjünk / valahogy” (*Kettős arckép*).

A bizonytalanság, fenyegetettség vagy kiszolgáltatottság létállapota rendre érvényes és eredeti képi erővel szólal meg – lett légyen szó emlékezetes metaforáról („Felrobbant repülőgép / üszkös darabjai, / beborítják a földet” – *A varjak*) vagy tényszerűségek baljós nyugtázásáról („furcsa érzés késekkel teli szobákban élni” – *Késekkal teli*).

Különösen jellegzetes – mert a verstudat hajlandóságairól árulkodó – mozzanat, amikor a kérdésnél („Honnan kapja fényét?”) lényegibbé válik a kérdésbe foglalt tapasztalás, a fény forrásánál maga a fény: „Sötét van. / Csak kint a terrazon / egy ott felejtett tálkában / csillog a víz. / Honnan kapja fényét? / Ő se tudja” (*Sötét van*).

Legmaradóbbnak s legjellemzőbbnek a hites lelkiség retorikája hallik Mezeynél. Csillagtávlatok transzcendenciája ígér kozmikus rendet több ihletett kompozícióban: „Imádság fonala tartja / ég és föld között a várost” (*Imádság fonala*) – „Az ég fölöttem / csillagos, / távoli, tiszta. / Ha föl se nézek, / akkor is / alatta élek.” (*Az életemet*) – „Rögtön megjön a kedvem / még a tavak kiolvasztásához is. / Pedig ahhoz megnyit kell lehelni!” (*Tedd jóvá*).

3

Mezey Katalin egyik legszebb s legtöbbet idézett verse öt egyszerű mondatban ad számot a törődés lélektanáról. (Mely a földi gondviselés alakváltozata – a szereteté tehát.)

Minden elemében kimunkált persze ez a formális egyszerűség: az istenes költészet, a tárgyas líra, az időszembesítő verstípus és az anyaversek hagyománya érintkezik össze a költemény eszmélő poétikájában. „Műfögből, szemüvegből, / néhány régi ruhából / összetákolom / anyámat reggelente. / Csontváz lába közé / pelenkát simítok, / harisnyát, szövet- / papucsot adok rá, / aztán két kézen vezetve / kicsoszogunk a nagyszobába. / Az önállóság bajnoka, ő, / aki soha nem szorult senkire, / és

a szabadság bajnoka, én, / aki már kamaszfővel / elszöktem tőle, / nem akartam a szigorában élni. / Csodálkozhat most az, aki / ismert bennünket azelőtt. / Akár a rozsdás késeket, / egymással élesít / minket az Isten” (*Akár a rozsdás késeket*).

A szövegtest filigrán volta a jelenet lényegiségét fejezi ki, s érzékelteti a betegség lesóványította jelenlétet is.

A fölütés („Műfögből, szemüvegből...”) a tárgyi létezésbe aláhullt személy sérült, törődött fizikai identitására („összetákolom”) enged rálátnunk. (A „Műfog” és a „szemüveg” ezenfölül a mesterséges támaszoknak kiszolgáltatott ember attribútumai.) A „Csontváz” jelző a halál peremére rajzolja az esemény sor résztvevőit, a „pelenka” motívuma pedig a második, reflexiós szerkezeti egységet („Az önállóság bajnoka...”) készíti elő – amely a felsorolva leíró szavak után értelmezni próbálja a fölfoghatatlant.

Anyá és gyermeke között az idő megfordította a jótét cselekvés irányait. Aki gondoskodott rólam, arról most nekem kell gondoskodnom. Az ő önállósága oda – s látszólag az én szabadságom is. De mi egyéb rendelkezett volna sorsa mellé, ha nem a szabad akarat kései szépsége?

Homonímia veszi pártfogásába – mintegy isteni terv szerint – a vers zárlatát: az *él* ige és az *él* főnév azonosalakúsága az „élesít” kifejezésbe az *élet* végaszavát kódolja (szövegszerűen is: „**élesít**”). Külön-külön: romlandóak vagyunk (hiszen rozsdásak). De ha ez a két esendőség egymással eleven kapcsolatba kerül: életté fényesül, ami gyarló.

Magára is rátalál, aki a másikkal vesződik – aki a másokban vész el.

4

„...itt már a líra csak közvetít a személyek között, és minden felolvad ebben az együttélésben, mely csupa izgatott rezgés, de végső lényegében csupa szeretet” (Weöres Sándor).